

การศึกษาแนวพุทธ – โรงเรียนวิถีพุทธ (version 3.01)

พระมหาพวงศัณรินทร์ ฐิตวิโส วัดสุทัศน์เทพวราราม ..รวบรวมเรียบเรียง ๑๙/๐๗/๒๕๕๘

การศึกษาแนวพุทธ คือ

การศึกษาที่อยู่บนฐานของความจริงตามธรรมชาติ
ที่มีกระบวนการการศึกษา ๓ ด้าน (ไตรสิกขา : ศีล(พฤติกรรม)-สมาธิ(จิตใจ)-ปัญญา)
เพื่อให้เกิดพัฒนาการ ๔ ด้าน (ภาวนา ๔ : กาย-ศีล(สังคม)-จิต-ปัญญา)
จนบรรลุถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

วิถีพุทธ : วิถีทางของพุทธะ = วิถีแห่งปัญญา

วิถี = หนทาง = การดำเนินชีวิต = วิถีชีวิต

พุทธ = ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน <-- โภธิ ปัญญา

วิถีชีวิต = การงาน = การเรียนรู้ = การปฏิบัติธรรม = การศึกษาแนวพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธ คือ

โรงเรียนที่บุคลากรทุกฝ่ายเป็น “กัลยาณมิตร” ช่วยกันดำเนินการจัดการศึกษาให้มี วิธีการ
ทำงาน วิถีชีวิต วิธีการเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรม ต่าง ๆ ตามหลักไตรสิกขา ที่นำไปสู่ “ปัญญา”

ไตรสิกขา : หลักการศึกษาที่มองคนเต็มคน มองมนุษย์เต็มความเป็นมนุษย์

อธิปัญญาสิกขา

ปัญญา

อธิจิตตสิกขา

สมาธิ

อธิศีลสิกขา

ศีล

ไตรสิกขา : การศึกษา ๓ ด้าน อย่างเป็นองค์รวม

-เอา“ปัญญา” กับ “จิตใจ” มาช่วยกันเรียนรู้และรักษา “ศีล”

-เอา“ปัญญา” กับ “จิตใจ” มาใช้พัฒนาพฤติกรรมสัมพันธ์กับโลกสังคมและสิ่งแวดล้อม

เรียนรู้ โลก-ความจริง

โลกภายใน รู้จัก โลกปรุงแต่ง ดี-ชั่ว กุศล-อกุศลธรรมในตนเอง

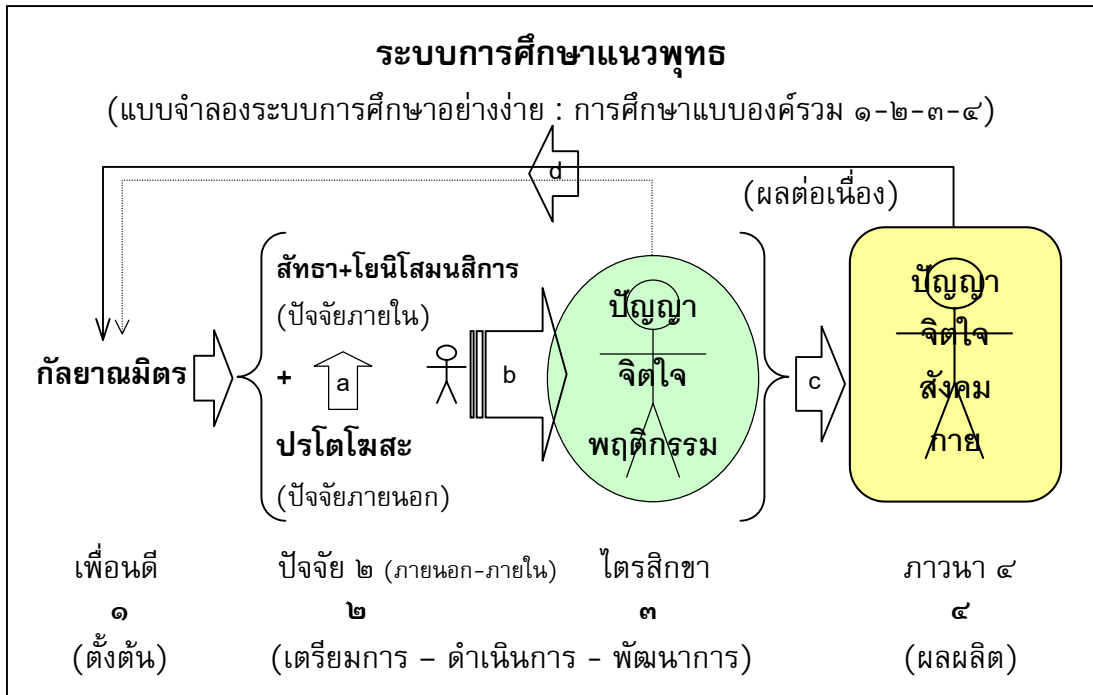
โลกภายนอก รู้จัก โลกสังคม/บุคคล/สรรพสัตว์/สรรพชีวิต

โลกภายนอก รู้จัก โลกสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ/สสาร-พลังงาน

เรียนรู้สู่ “ปัญญา”

๑. เห็น-เข้าใจ “โลก-ความจริง” ตามธรรมชาติ

๒. รู้วิธีปฏิบัติ ที่เหมาะสมต่อ “โลก-ความจริง” นั้น

ระบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

ปัจจัยนำเข้า-ปัจจัยกระบวนการ ๘

๑. ปรัชญา/วิสัยทัศน์/วัตถุประสงค์/รากฐานของความคิด/สัมมาทิฐิ
๒. บุคลากร(กัลยาณมิตรต้น) ผู้บริหาร-ครู(+พ่อแม่)   ๓. ผู้เรียน นักเรียน(+พ่อแม่)
๔. กิจกรรมวิถีชีวิต   ๕. หลักสูตร/สาระการเรียนรู้
๖. สื่อ-เทคโนโลยีทางการศึกษา   ๗. สถานที่/สภาพแวดล้อม
๘. ระบบบริหารจัดการ

๑. ปรัชญา/วิสัยทัศน์/วัตถุประสงค์/รากฐานของความคิด/สัมมาทิฐิ

- เข้าใจถูกต้อง เห็นแจ่มแจ้ง ตรงกัน (ทลายภาพลวงตา-มิจฉาทิฐิทางการศึกษาเสียก่อน)
- มีศรัทธา ฉันทะ มติ ค่านิยม เป้าหมายร่วมกัน (ทิฐิสามัญญตา)

ตระหนัก	--> ศรัทธา (ใฝ่จะรู้)	--> ฉันทะ (ใฝ่จะทำ)
ปัญหา+สาเหตุ	ทางออก	วิธีการแก้ปัญหา
(ทุกข์+สมุทัย)	(นิโรธ)	(มรรค)

(เมื่อเข้าใจหลักการที่เป็นนามธรรมตรงกันเป็นที่ประจักษ์แล้ว ให้แปลงเป็นรูปธรรมเบื้องต้นสำหรับองค์กร ในรูปแบบของ ธรรมนูญโรงเรียน, ปรัชญา, วิสัยทัศน์, นโยบาย, พันธกิจ, คติพจน์, คำขวัญ, เพลง/สัญลักษณ์ประจำโรงเรียน, ฯลฯ โดยความเห็นพ้องร่วมกัน และมีวัฒนธรรมที่จะยกย่องให้เป็นค่านิยมนำของโรงเรียนอย่างจริงจังจริงใจหนักแน่นอยู่เสมอ)

๕. **หลักสูตร/สาระการเรียนรู้** ทุกวิชาเป็นอุบายพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา เอา “ปัญญา” กับ “จิตใจ” มาศึกษาหาความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อ ..

.. **ศีลภาวนา** (พัฒนาพฤติกรรมสัมพันธ์ต่อโลกสังคม-ความจริงแห่งสรรพชีวิต)

.. **กายภาวนา** (พัฒนาพฤติกรรมสัมพันธ์ต่อโลก-ความจริงทางกายภาพสิ่งแวดล้อม)

บูรณาการหลักธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และแทรกการบริหารจิตก่อนเรียน

ไตรสิกขา เป็นเส้นด้ายร้อยทุกวิชา เข้ากับวิถีชีวิต

การจัดตารางสอนให้สอดคล้อง ต่อเนื่อง เชื่อมโยง สัมพันธ์อย่างกลมกลืนอยู่ใน “วิถีชีวิต”

๖. **สื่อ-เทคโนโลยีทางการศึกษา** (ให้ละชั่วทำดี ก้าวไปในไตรสิกขา)

หนังสือ-ห้องสมุด กระดานข่าว จดหมายข่าว เสียงตามสาย โทรทัศน์ นิทรรศการ จัดอภิปราย ฯลฯ

- แสดงโทษของอบายมุข และอกุศลทั้งหลาย ไม่ยั่วยุยั่วยอม มอมเมา

- ส่งเสริมค่านิยม-ความรู้สึกละอายชั่วกลัวบาป ยำเกรงในกฎแห่งกรรม

- ให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ ปลูกเร้าคุณธรรม สร้างค่านิยมใฝ่ดี ยกย่องคนดี

- รู้โลกกว้าง-ลึกถึงภูมิหลัง รู้ที่มาที่ไป ทันทสมัย ทันการเปลี่ยนแปลง เห็นคุณค่าแท้-เทียม

- ตัวอย่าง การคิด วิเคราะห์ วิจาร์ณ สังเคราะห์ โดยสะท้อนคุณธรรม อย่างสร้างสรรค์

สร้าง **กระบวนการเรียนรู้** เป็น อุบายพัฒนา ผู้เรียน ให้ยกระดับจาก

ผู้เสพ --> ผู้ผลิต (สื่อ)

ผู้รับ --> ผู้ให้, ชี้นำ (ชุมชน, สังคม)

๗. **สถานที่ / สภาพแวดล้อม** : อาคารสถานที่ ต้นไม้ อาณาบริเวณภายใน-โดยรอบ

๔ ส - สวยงาม (ศีล) ร่มรื่น ร่มเย็น เป็นระเบียบ น่าอยู่ เจริญตาเจริญใจ

- สะอาด (ศีล) ถูกสุขลักษณะ ปลอดภัยสงบสุขสิ่งมอมเมา ปลอดภัยอันตราย

- สงบ (สมาธิ) ไม่มีเสียงดังรบกวน ลดความเร่งร้อน ให้ความสงบ เย็นใจ ไม่ขุ่นมัว

- สว่าง (ปัญญา) แวดล้อมด้วยสิ่งระลึกเตือนให้ละชั่ว ทำดี มีปัญญา ใฝ่หาความรู้

๘. **ระบบบริหารจัดการ (ทั้งองค์กร)**

- **ธรรมาธิปไตย** ถือธรรมเป็นหลักใหญ่กว่า อัตตา-ตัวตน

- สัมครสมานสามัคคีด้วย **สังคหวัตถุ ๔ + สาราณียธรรม ๖**

- สืบต่อองค์กรมิให้เสื่อมทรามด้วย **อปรีหานิยธรรม ๗**

๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ๒) พร้อมทำกิจไม่เกี่ยง ก่อน-หลัง

๓) ตั้งมั่นในหลักการไม่หาญหัก ๔) เคารพรัก พระ ปราชญ์ ผู้เฒ่าผู้ใหญ่

๕) คุ่มกันภัย มวลหมู่ มิให้วันหวาด ๖) รักในชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ศูนย์รวมใจ

๗) สั่งสม-ส่งเสริมให้ พระดี-คนดี มีกำลัง นำสังคม

- ใช้หลัก **ปวารณา** เปิดโอกาสให้กัลยาณมิตรตักเตือนกันได้ ชูชมทรัพย์ให้แก่กัน

- แผลขยายความเจริญให้งอกงามด้วย **จักร ๔** (ทำเลที่ตั้งภูมิประเทศเหมาะสม-จุดยุทธศาสตร์ดี,

สั่งสม/สมาคม คนดีมีฝีมือ, ตั้งตนไว้ในทางที่ถูกตรง ไม่หวั่นไหวเรรวน, มีทุนทางความรู้ความ

สามารถและศักยภาพ-ทำบุญและเหตุปัจจัยมาดี) และก้าวไปอย่างมีพลังด้วยหลัก **พลัง ๔**

Process – กระบวนการ (เตรียมการ – ดำเนินการ – พัฒนาการ)

ทุกคนทุกฝ่าย (ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน บุคลากรอื่น ๆ) ต่างก็อยู่ในระบบที่ต่างก็ต้องเรียนรู้-ฝึกฝน-พัฒนาตนเอง และเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ผ่านการดำเนินชีวิตที่ห้อมล้อมด้วย

👁️ วัฒนธรรมแสงปัญญา (เพื่อให้เกิด ปัญญาภาวณา)

รุ่งอรุณแห่งการศึกษา (บุพนิมิตแห่งมรรค ๗) สู่กระบวนการเรียนรู้แบบ มรรค ๘
ปัญญาวุฒิชัยธรรม ๔ (ใกล้บัณฑิต, ฟังคำท่าน, หมั่นพิจารณา, ปฏิบัติต่อเนื่องไปตามลำดับ)
ฟัง-คิด-ถาม-เขียน-เพียรปฏิบัติ (สุ-จิ-ปุ-ลิ-ป) หัวใจนักปราชญ์แท้

♥ วัฒนธรรมเมตตา (เพื่อให้เกิด จิตตภาวนา)

ไม่เบียดเบียน ไม่สร้างภัย ไม่เป็นมลภาวะแก่กัน (กุศลกรรมบถ ๑๐)
มี พรหมวิหาร ๔ เป็นเรือนใจ เกื้อกูลอาศัยกันด้วย สังคหวัตถุ ๔, บุญกิริยาวัตถุ ๑๐
ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ โดยเป็น กัลยาณมิตร หรือ ปรโตโมสะ ที่ดีต่อกัน

Output/Outcome : ผล/ผลต่อเนื่อง --> การวัดผล

ผลผลิต : มนุษย์ที่สมบูรณ์ (ระดับฐานเจติย์) พึ่งตนเองได้* / เก่ง, ดี, มีสุข / กิน-อยู่-ดู-ฟัง เป็น	ผลต่อเนื่อง / ผลกระทบ (บ-ว-ร วิถีพุทธ)
- พัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน ภาวนา ๔ (กาย, ศิล, จิต, ปัญญา) - เป็นที่พึ่งของตนเองและผู้อื่นได้ นาถกรณีธรรม ๑๐ (ประพฤดีดีมีวินัย, ใฝ่หาความรู้, หมั่นตรัสถาม, ว่านอนสอนง่าย, ขวัญขวยมีน้ำใจ, ใครรู้หลักธรรม, หมั่นทำความเพียร, เพียงพอสันโดษ, มีสติ, มีปัญญา) อารยวัฑฒิ ๕ (ศรัทธา, ศิล, สุตตะ, จาคะ, ปัญญา), อินทรีย์ ๕ งอกงาม อริยทรัพย์ ๗ (ศรัทธา, ศิล, หิริ, โอตตปปะ, พากุสัจจะ, จาคะ, ปัญญา) ปัญญา ๓ (สุตมยปัญญา, จินตามยปัญญา, ภาวนามยปัญญา)	<ul style="list-style-type: none"> • ครอบครัวอบอุ่น • ชุมชนเข้มแข็ง • สังคมเจริญอย่างยั่งยืน • นำพาโลกสู่สันติสุข
	ชุมชนกัลยาณมิตร สังคมแห่งการเรียนรู้

หวังผลได้แต่ไม่หลงทาง ต้องเริ่มที่ "การทำเหตุให้ถึงพร้อม" - ติดตามวัดผลตั้งแต่ การทำเหตุ

การวัดผล --> การวิจัย (ต่อเนื่อง)

- ๑) ตนเอง   เรียนรู้-ฝึกฝน-พัฒนาตนเองตลอดชีวิต
- ๒) ภายในองค์กร   บริหารจัดการ-เก็บเกี่ยวความรู้จากการแก้ปัญหา
- ๓) ภายนอกองค์กร   บริหารจัดการ-เชื่อมโยงเครือข่าย-วางยุทธศาสตร์/วิสัยทัศน์-
สังสมองค์ความรู้ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ-พัฒนาเป็นศาสตร์/อารยธรรมแก่โลก

ปฏิบัติ-วัดผล-วิจัย : **เรียนรู้-พัฒนา ไม่หยุดยั้ง**

อัมปมาทธรรม (สติ + สัมมัปปธาน ๔ (เพียร ๔ :ลดละ-ป้องกัน สิ่งไม่ดี,รักษา-สร้าง สิ่งดี))

ไม่ประมาทขาดสติ หลงตน จนนำไปสู่ความเสื่อม (หลงตนจนขัดแย้งหมั่นไส้กันเอง)

อุปัญญาตธรรม ๒ (ไม่สันโดษในกุศลธรรม+ไม่ระย่อทอดถอยจากความเพียร)